

1944, september 21.¹ [Banská Bystrica.] — Naliehavá žiadosť Slovenskej národnej rady o intervenciu v záležitosti premiestnenia čs. výsadekovej brigády na Slovensko, zaslaná rádiotelegraficky prezidentovi Benešovi do Londýna.

VI — 0921211/44.

Slovutný pán prezident!

S N R Vás znovu veľmi naliehavo prosí, aby ste celou váhou Vašej osobnosti intervenoval na všetkých kompetentných miestach o okamžité dodanie čs. brigády lietadlami. Pripomíname opätovne, že už 4. týždeň bojujú naše vojská spolu s partizánmi proti nepriateľovi majúcemu veľkú prevahu i dostávajúcemu stále nové a nové posily. Sľúbená pomoc v podstatnejšej miere neprichádza, a tak nepriateľ napriek hrdinnému odporu našich jednotiek získava na teréne.

Situácia sa stáva každým okamžikom vážnejšou a jestli nedostaneme okamžitú pomoc dosadením prvotriedne vycvičených, v boji skúsených a Nemcom ekvivalentne vyzbrojených jednotiek, stane [sa] situácia za 2—3 dni kritickou. Akýkoľvek ďalší odklad s dosadením čs. brigády mohol by mať katastrofálne následky, pretože neskoršie došlá pomoc mohla by byť už neaktuálna. Opakujeme znovu našu veľmi naliehavú žiadosť a prosíme Vás o okamžité zakročenie, pretože v negatívnom prípade nemohli by sme prevziať zodpovednosť za ďalší vývoj. Očakávame netrpezlivo Vašu odpoveď.²

S prejavom oddanosti

SNR.

VHA Praha. Západ I, HV Londýn, 9/4. Záznam dešifrovanej došlej depeše. Strojopisný prepis.

335

1944, september 21. Moskva. — Depeša čs. veľvyslanca Zd. Fierlingera čs. ministerstvu zahraničia v Londýne so zprávami vládneho delegáta F. Němca predsedovi čs. vlády J. Šrámkovi.

Tajné.

Pro p. min. predsedu Msgr. Šrámka.

1. Zdejší komunističtí poslanci mně navrhovali, aby sbor poradců vládního delegáta byl rozšířen o zástupce Podkarpatska. Soudím, že je to vzhledem k nynější

¹ Záznam je označený ako „zpráva ze dne 22. září 1944“. Datovali sme podľa čísla rádiogramu.

² Uvádžame doslovnú odpoveď Beneša (koncept depeše nie je datovaný): „SNR. K vašej zpráve, ve které se přímo na mne obracíte, konstatuji, že já sám osobně, i členové vlády, v poslední době a zejména v posledních dnech jsme několikrát na příslušných místech naléhali, aby parabrigáda byla uvolněna. Bylo nám to několikrátě přislíbeno. Včera jsme dostali zprávu, že v té době, kdy jsme nejvíce naléhali, parabrigáda byla zasazena na frontě v boji.“

Současně s vaší depešou došlo hlášení z Moskvy, že parabrigáda je na Slovensko dopravována a že snad její první sled na Slovensko již dnes přibude. Budu znovu žádat, aby přesun brigády byl co nejvíce urychlen. Dr. Eduard Beneš.“ (VHA Praha. Západ I, HV Londýn, 9/4.)

556 situaci správné a na jejich podnět navrhuji, aby vláda jím jmenovala Ivana Turjanicu, odborového tajemníka, nyní důstojníka našeho vojenského sboru.¹

2. Viest dnes ráno odletěl, napřed ke sboru a pak na Slovensko. Očekávám, že náš odlet by se dal uskutečnit v nejlepším případě koncem týdne.

3. Na podnět komunistů jsme učinili společný projev do českých zemí.² Byl nám předložen koncept stylizovaný jimi a Laušmanem, přijali však v podstatě všechny změny, jež jsme žádali. Souhlasili jsme zásadně všichni, že by v této situaci projev měl svůj význam politický, i když o jeho praktické ceně lze mít v této chvíli pochybnosti. Při jeho projednávání však jsme se znovu přesvědčovali o dobré vůli zdejších kolegů a o snaze se dohodnout.

4. O změně ve velitelství sboru³ se dovidám jen nepřímou a kuse. Nemohu Vám k tomu tedy podat vysvětlení.

Sdělte, co je se sledem 1a) a co s dalšími.⁴ Sdělte nám též co nejdříve čísla úředního věstníku jednotlivých dekretů, jak je prezident Beneš podepíše. Budu je potřebovat pro citaci ve svých vyhláškách. Němec.

Fierlinger.

AMZV Praha. Depeše došlé, 1944, čís. 2154 (Mos. 290). Záznam dešifrované došlé depeše (d. 21. 9. 1944). Strojopisný prepis.

336

1944, september 21. Banská Bystrica. — Obežník poverenictva SNR pre veci vnútorné so smernicami o zaistovaní politických previnilcov.

Predmet: Zaistovanie politických previnilcov.

Všetkým okresným a notárskym úradom, okresným a miestnym národným výborom, okresným četníckym veliteľstvám a četníckym staniciam. Veliteľstvu Čs. armády — na vedomie.

Vyskytujú sa mnohé prípady, že bez predbežného dôkladného vyšetrenia sú zaistované osoby, u ktorých sa po vyšetrení dokáže, že ich zaistenie bolo neodôvodnené. Zapričíňuje sa tým veľa zbytočnej práce a podobné pokračovanie nás v národneoslobodzovacom boji poškodzuje.

Aby sa v budúcnosti podobné prípady nemohli opakovať, vydávam vzorné tlačivo a žiadam, aby pri každom vyšetrení politického previnilca boli presne zodpovedané všetky v tlačive uvedené otázky. Vyšetrowanie prevedie četnícka stanica, a to buď z vlastnej iniciatívy alebo na požiadanie miestneho národného výboru.

¹ Londýnská vláda tento návrh prijala, čo vyplýva z Masarykovej depeše Fierlingerovi z 26. 9. 1944. Tu sa hovorí: „Vyříd Němcovi, že vláda schválila Ivana Turjanicu jako politického poradce s tím, aby jel také s delegací na Slovensko, ovšem od té chvíle nemůže už být v činné službě vojenské. Posíláme tutěž zprávu na Slovensko pro případ, že Němec už odjel z Moskvy. V tom případě zaříd sám laskavě, aby Turjanica byl uvolněn z vojny a poslán co nejrychleji na Slovensko.“ (AMZV Praha. Depeše odeslané, 1944, čís. 2429, Mos. 272.)

² Viď dokument čís. 296 zo 16. 9. 1944. Problematiky sa ďalej týka dokument čís. 364 z 26. 9. 1944. Porov. tiež príslušnú pasáž z Uhlířovej zprávy (dokument čís. 563 zo 14. 12. 1944).

³ Šlo o I. čs. armádný sbor v SSSR.

⁴ Týka sa ďalších častí výpravy čs. vládnej delegácie. Viď tiež dokument čís. 269 z 9. 9. 1944